

Skatteplanlegging i flernasjonale selskap: En analyse av IKEA

Av Heidi V. Høgalmen og Monica Olsen, master i økonomi og administrasjon, Norges Handelshøyskole, høsten 2013

Den siste tiden har vi sett økt fokus på den skadelige effekten av skatteplanlegging både i medier og hos myndigheter verden over. Søkelyset er blitt rettet mot store, velkjente selskap som Facebook, Google og Starbucks med avsløringer om at de ikke, eller bare så vidt, betaler skatt på det de tjener. Skatteplanlegging innebærer at flernasjonale selskap utnytter ulike lands skatteregler på en slik måte at de betaler lite eller ingen skatt. Det er godt dokumentert i empirien at metoder for slik utnyttelse brukes av flernasjonale selskap globalt. IKEA er et annet selskap som har fått oppmerksomhet i media for sin omfattende skatteplanlegging. Selv om IKEA ikke kan kjennetegnes med ekstremt lav effektiv skattesats, viser en nærmere analyse av selskapet at IKEA har trekk som samsvarer med aggressiv skatteplanlegger. Eksempelvis er det norske IKEA-konsernets interne gjeld 40 ganger så stor som egenkapitalen. Rentene på denne gjelden utgjør hele 57 % av resultat før renter, skatt, avskrivninger og nedskrivninger (EBITDA). Profitten i Norge reduseres i tillegg med 25 % på grunn av en royaltybetaling for bruken av varemerket IKEA.

IKEA sin visjon er «å skape en bedre hverdag for de mange mennesker». Dette vil selskapet oppnå ved å tilby hjeminnredningsprodukter til så lave priser at så mange mennesker som mulig har råd til å kjøpe dem. På IKEA sine nettsider tar selskapet ansvar utover hjemmeinnredning, og kommuniserer at de ønsker «å gjøre hva vi kan for å bidra til å skape en verden der vi tar bedre vare på miljøet, jordens ressurser og hverandre.»

Til tross for deres hederlige intensjoner har IKEA fått negativ omtale i media de senere årene. Selskapet har møtt påstander om at det driver aggressiv skatteplanlegging, og media har vist at IKEA har en svært kompleks organisasjonsstruktur. Vi har gjort en nærmere analyse av IKEA i Norge basert på offentlig tilgjengelig informasjon i medier, selskapsdatabaser og publiserte årsrapporter. Vi finner tydelige tegn på at det er hold i disse anklagene.

IKEAs organisasjon bærer preg av liten gjennomsiktighet og villighet til å gi innsyn. Dette kan illustreres blant annet ved at IKEAs to konsern, IKEA Group og Inter IKEA Group, eies henholdsvis av en veldedig stiftelse, kritisert for å være lite veldedig, og en privat stiftelse som ble hemmeligholdt frem til 2011. Det er grunn til å tro at todelingen av IKEA kan være

motivert av skattehensyn kombinert med Kamprad-familiens ønske om fortsatt tilgang til midlene i organisasjonen. Den komplekse organisasjonsstrukturen til IKEA er helt i tråd med en målsetting om å minimere skattebyrden globalt.

Bruk av selskap som ikke er regnskapskapspliktige i land med streng taushetsplikt, lite regulering og gunstige skattesystemer, er også utbredt i begge konsern. Lite transparens gjennomsyrrer deler av organisasjonen, og gjør det i noen tilfeller vanskelig å utlede eierforhold i selskap knyttet til konsernene. Også informasjon om selskapers funksjoner i konsernet, er lite tilgjengelig. Selv etter grundige informasjonssøk på nett og databaser, er et helt fullstendig bilde av organisasjonen vanskelig å finne.

Andre trekk ved IKEA som samsvarer med aggressiv skatteplanlegging, er bruk av royalty på varemerke, skatteparadis og gjennomstrømmingsselskap. Store differanser i profittmarginer og svært høy egenkapitalandel i morselskapet, er indikasjoner på utnyttelse av internpriser og internasjonal gjeldsflytting i IKEA Group.

IKEA i Norge er tynt kapitalisert ved hjelp av intern gjeld fra Nederland. Den interne gjelden er 40 ganger så stor som egenkapitalen i det norske konsernet, og tilhørende gjeldsrenter tilsvarer 57 % av EBITDA. Skattemotiverte omstruktureringer i konsernet ser ut til å være driveren bak stadig tynnere kapitalisering de siste ti år. Vi tolker økte varekostnader til Sverige, parallelt med at skattesatsen i landet synker, som indikasjon på at internpriser manipuleres. Mulighetsrommet for slik skatteminimerende aktivitet er stort, da 94 % av varekostnadene er interne. Andre faktorer som reduserer skattebyrden i Norge er «treaty shopping» gjennom kjøp av eiendommer i Finland og betaling av royalty på varemerket som reduserer profitten med 25 %. Royalties alene reduserer IKEAs skattebetaling i Norge med 40-50 millioner kroner årlig.

Flere av metodene benyttet av IKEA gir inntekstap i flere stater, og fører dermed til at midler ikke kommer fellesskapet, og «de mange mennesker», til gode.

Empirisk forskning bekrefter at flernasjonale selskap reduserer sin skattebyrde ved bruk av virkemidler som minimerer skatt. De siste årene er det gjort flere vedtak om regulering av det man kan kalle «dobbel ikke-beskatning» i EU, USA og her i Norge. Eksempler på dette er EUs arbeid med regler for automatisk informasjonsutveksling, FATCA i USA og begrensning

av rentefradrag i Norge. Årsaken til det intensiverte fokuset er den økte betydningen av flernasjonale selskap i verdensøkonomien kombinert med pressede statsfinanser i mange land.

Når IKEA og andre flernasjonale selskap kan tilpasse seg strategisk er det fordi det internasjonale skattesystemer ikke har utviklet seg i takt med globaliseringen av næringslivet. Det gjenstår fortsatt en del arbeid med dagens reguleringer før det internasjonale skattesystemet effektivt vil kunne hindre flernasjonale selskap i å unndra seg den skattebyrden som nasjonalt næringsliv må betale. Det er likevel stor vilje til innsats på området. Vi vurderer det derfor som sannsynlig at vi vil se store endringer på området i årene som kommer.

En av endringene som i dag vurderes er et felles konsolidert selskapskattesystem for alle handelspartnere, kalt enhetlig skattlegging. Et slikt system, dersom vellykket, vil fjerne alle insentiv for å manipulere internpriser, bruke komplekse selskapsstrukturer og drive internasjonal gjeldsflytting. Da empiriske analyser har vist at slike skattefiendtlige aktiviteter eksisterer i bedrifter i Norge, vil enhetlig skattlegging få signifikant effekt på skatteinntektene i Norge. Denne effekten avhenger derimot i stor grad av en vellykket utforming av regelverket og hvilke land som deltar. En bekymring påpekt i denne analysen er påvirkningen systemet kan få på håndteringen av immaterielle eiendeler, og da særlig intellektuell kapital. Videre undersøkelser av regelverket og dets effekter er derfor ønskelig.

Land-for-landrapporteringen (LLR) er et viktig bidrag for å oppnå større åpenhet rundt betalingsstrømmer knyttet til flernasjonale selskapers virksomhet. Utgangspunktet for LLR har vært å fokusere på skattebetaling fra selskaper til myndighetene i landene de opererer i. I Norge har LLR-lovforslaget bygget på en utvidet versjon av kravene om opplysningspliktig informasjon i EU. Den norske utformingen av LLR er likevel ikke feilfri, da lovforslaget beskytter skatteparadiser. Selskap har kun rapporteringsplikt der selskapene driver selve utvinningsvirksomheten, og ikke for land hvor støttefunksjoner er lokalisert.

Støttefunksjoner er ofte finansielle virksomheter med kontor plassert strategisk i skatteparadiser. Uten innsyn i skatteparadisene, vil selskapene fremdeles ha mulighet til å unndra store summer fra beskatning. Det norske lovforslaget om LLR vil selv med utvidede krav til opplysninger ikke ha stor effekt for selskaper i Norge. Store flernasjonale selskap vil ha for gode muligheter til å holde verdifull informasjon hemmelig.